

ETIKUS POLITIKUS

„annyira bonyolult lett minden, hogy csak a kivételes értelem képes úrrá lenni rajta: mert immár nem elég jól játszani a játékot. Hanem minduntalan felmerül a kérdés: ezt a játékot kell-e egyáltalán játszani és melyik a helyes játék” - írja Wittgenstein már vagy 100 évvel előttünk. Megérezte a nagy filozófus a posztmodern életérzést, mely korunkra uralkodóvá vált és egyben kiutat is mutatott. A posztmodernben nincs kánon, sem a művészetben, sem az erkölcsben, sem a társadalmi lét egyéb területein. Mindent szabad, mindent az egyénre, az élethelyzetre kell szabni. De érezzük, ennek csapdáját. A kánon hiánya, a dolgok relativizálása mára katasztrofális közállapotokat teremt - lassan az egész világon. Visszasírjuk Pinokkiót egyszerű őszinteségét. Ma, ha hazudik valaki nem nő meg az orra, nem nőnek csacsifülei, sőt. Az orwelli világ közel került hozzánk, hol az igazság és a hazugság szabadon felcserélhető.

Holott nem vesszük észre a kialakított káosz egyfajta gumicsont a mindennapok emberének, hogy a háttérben szabadon lehessen formálni egy új világrendet. Pat Robertson már vagy 30 éve figyelmeztet erre és hogy a formálódó új világrenddel szemben a keresztény patriotizmus az igazi válasz. Azaz csak lenne, ha volna. De még nyomokban sincs, sőt letéteményeseinek se gondolata, se cselekvési programja sincs, sőt még azt sem veszi észre, hogy az ő bőrére is megy a játék. Mi meg jól elvagyunk a gumicsontokkal, amit tovább hergel a média.

A kiút az, hogy a feltett kérdésre – milyen játékot kell játszaniunk – az élet minden területén válaszoljunk érdemben válaszoljunk. Itt és most az politikai etika, az etikus politikus kérdésére.

Platón a politikát olyan eszköznak (tudománynak és művészetnek) tekintette, melynek segítségével a társadalom állammá válik. Aminthogy az egyén az etika gyakorlása által válik emberré. Na de ettől valóban messze vagyunk. Mind a politika, mind az etika elfogulatlan gondolkodást feltételez. Ennek hiányában csak a sárdobálás és az egyre növekvő demokrácia deficit lehet a részünk, ahogy ezt számos országban tapasztaljuk.

Ma a társadalmi értékítélet alapja alapvetően : a pénz, a befolyás és a média érték.

Ezek egyéni és közösségi megszerzése - legtöbb esetben – az etikán kívüli módon jön, jött létre.

Így mondható, hogy ma olyan emberek/közösségek vezetik a társadalmat és az államot, uralják a médiát ,a közbeszédet és ezen keresztül az állampolgárok életét és vágyait, adnak mintákat a felnövekvő nemzedéknek, kiknek erkölcsi mércéje megkérdőjelezhető.

Mindannyian azt érezzük, hogy ez nincs jól így. De a problémák még mélyebbek. Nincs az erkölcsi érettségről egyértelmű narratívánk. Nincs – legalábbis a közbeszédben – erkölcsjellem meghatározásunk, vagy fokozataink.

Holott a társadalomtudományok és köztük az etika tudománya elég szemléletesen leírja az erkölcsi érettség fokozatait.

1. Az erkölcsi viselkedés
nincs erkölcs,
önmagára irányuló erkölcs,
elismerés vágya és elmarasztalás félelme,

általános érvényű elvek szerinti élet

2. Viselkedést irányító szabályok

vasszabály – szemet-szemért, fogat fogért

bádogszabály - mindenkinek úgy, ahogy megérdemli

ezüstszabály – amit nem akarsz, hogy mások veled tegyenek, azt te se tedd mással

aranyiszabály – amint akarjátok, hogy az emberek veletek bánjanak, úgy bánjatok ti is velük

3. erkölcsi ítélet

tilalmak erkölcsese

egyezmények megtartásának erkölcsese

ami jó, az elkötelez – aranyiszabály következetes betartása

Ha egyik kicsit belehelyezzük az előbb elmondottakat a mai politikába, vagy csak a mindennapok élethelyzeteibe – láthatjuk, hogy milyen nagy bajok vannak, az emberek erkölcsi szintje, és az erre felépülő politika erkölcsi szintje – finoman szólva – megkérdőjelezhető. De valljuk be a miénk is. Így igaz az a bölcsesség, minden országnak olyan vezetése van, amilyen ő maga, amit megérdemel. És – van egy rossz hírem – lesz még lejjebb. De van egy jó is – hogy már beszélünk róla, hogy már fáj, hogy már elégünk van a birkaságból, az engedelmességből, az alattvalóságból. És nemcsak mi vagyunk torzak, sőt nem is mi vagyunk a hibásak. Mi csak egy játszma részesei vagyunk. Mert vannak felelősök is. Újra és újra érvényes az írástudók árulása.

Eltorzultunk. A torz emberek, aztán torz viszonyokat teremtenek, torz társadalmat hoznak létre, torz vallásokat és torz Isteneket. És ez fordítva is igaz. A torz istenek, torz társadalmak teremtenek és torz embereket formálnak. Ezek messze vezető témák, de előbb- utóbb megkerülhetetlen az ezzel történő szembenézés is.

A mai kormányzat kétségbeesetten próbálja betömni ezeket a lyukakat az oktatással, az egyházak helyzetbehozásával, mert minden statisztika szerint nagy a baj. Tehát itt nemcsak a politikát kell helyrehozni, hanem mindannyiunkat.

Tudomásul kell vennünk, hogy az emberek sokfélék. Mégis, az ország vezetésétől (politikai, gazdasági, kulturális, tudományos, egyházi) jogosan várhatjuk el, hogy magas etikai szinten éljék az életüket, és akik képviselnek bennünket, vagy reprezentálják az országot, önkormányzatokat, intézményeket.

Kérdés az, felállíthatók-e etikai mércék ill. hozzárendelhetők-e etikai, életmódbeli, felelősségvállalási szintek, az egyes betöltendő funkciókhoz, mint például a politikai szerepvállalás, vagy egyéb vezetés.

A kérdés másik része, mi a mérce és ki határozza ezt meg? Az egységes etikai kánon kialakításánál vissza kell lépni az „aranyiszabályig”, amit szinte minden vallás és etikai rendszer megfogalmazott : ” Tedd azt mással, amit magadnak is kívánsz!”

Reálisnak kell lenni. Az ember gyarló, elesik, van vonzódása a bűnhöz, a rosszhoz. Ahogy a jóhoz is.

A feladat így sokkal nagyobb, mint gondolnánk és sokkal sürgetőbb is. De ne is beszéljünk etikáról, beszéljünk az ember érettségéről, a személyiség kibontakozásáról, az érett, elkötelezett

személyiségről. Beszélhetünk erényekről, erények harmóniájáról. Mert az etikusság önmagában – ha mérhető is- kevés. Attól még lehet az ember – elnézést- mulya vagy nem tud kommunikálni, vagy nincs megjelenése.

És feje tetejéről a talpára kell állítani ezt a kérdést:

nem a politikusnak, tisztséget betöltőnek kell megígérni, hogy erkölcsös lesz, hanem nekünk – a társadalomnak kell megítélni- lehetőleg minél jobb szempontrendszer alapján – hogy ki „méltó” arra a posztra, hogy azért versenybe (akár politikai versenybe szálljon. Ki lesz a prima és ki a prima primisszima.

Meg kell határozni, hogy a tisztességes életnek milyen lépcsőfokai vannak és kinek-kinek fel kell mérnie önmagának, hogy hol is áll ezen. A lépcsőfokok meghatározása : szakmai kérdés. Vannak erre hivatottak (tudósok, egyházi emberek, civil szervezetek, egyének). Egyértelmű kontúrok vonhatók a lépcsőfokok közé. És ez nem is újdonság. Számos vallásban pl. a Mithrász, a beavatások (tudás+ feladatvállalás) meghatározott etikai, emberi szintekhez kötődött, melyek a társadalom előtt nyilvánosak voltak.

Jó lenne bizony tudni, hogy magánéletben, üzletben, politikában, az élet egyéb bizalmi szintjein hol állok és hol áll a másik. Transzparencia, átláthatóság. Egyfajta sajátos emberi ISO ez, és aki vállalja a megmérettetést nemcsak az állampolgári felelősségéről és érettségéről tesz tanúságot, hanem egy nyitott társadalom jó ügyét szolgálja.

Ki minősít? Ez is módszertani kérdés. Ha nyilvános egy kritérium rendszer mindenki elhelyezheti magát a saját lépcsőfokán. Pl. én egy 3-as színű (de lehetne ezt színekkel, szimbólumokkal stb. jelölni) ember vagyok, tehát minden olyan állami, politikai, vallási vezetői szintre „pályázhatok”, ahol ez mint kritérium szerepel. Ha nincs meg a korreláció, vagy feljebb „ tornászom” a saját szintemet, mondjuk 4-re, és már más funkciókhoz/beosztásokhoz, bizalmi szintekhez is megfelelek.

Így tudom a szintemet , s mások is tudják rólam. Ha többet szeretnék növekednem kell. A növekedés segítése alapvetően fontos társadalmi feladat. De a cél az, hogy a jobb emberek jobb társadalmat hoznak létre, igazságosabbat, élhetőbbet és az esély mindenkinek megmaradjon.

Ha túlértékeltem magamat, a társadalom lassan , de biztosan a helyére tesz.

A világos kritériumrendszer megfogalmazása kényes ügy, hiszen a megfogalmazók érintettsége is fennáll.

De milyen szempontrendszer szerint lehet mérni, lehet egy kitöltendő (önfelmérő) kérdőívet , vagy szociometriát készíteni :

Aminek szerepelni kellene :

erkölcsi érettség

itt van a helye : az erkölcsi függetlenségnek, az adott garanciáknak(pl. visszahívhatóság), az önzés kizárásának, a korrupció ellenességnek, a fizetési fegyelemnek, az állampolgári köteleességek betartásának stb.

érzelmi érettség

itt van helye : a tekintélyhez, ellentétes neműek megbecsülésének, a szolidaritásnak, a társadalmi érzékenységnek, a problémák kezelés módszerinek, az erőszakmentes konfliktus megoldás ismeretének, az empátiának stb.

erények megléte és harmóniája

itt van helye: érzelmi, gondolati, akarat erények egyensúlyának finomra hangolására

nemzeti elköteleződés

itt van helye : a nemzeti érzületnek, ismeretnek, a mindennapokban megjelenő nemzeti identitás megélésének, a határon túli magyarságnak, a hűségnek,

elköteleződés a szegények, elesettek, fogyatékkal élők iránt

itt van helye az önkéntességnek, a személyes szolgálatnak, az érdeklődésnek, a szolidaritásnak

elköteleződés a fenntarthatóság iránt

itt van helye: a fenntartható személyes életnek, az ökolábnyomnak, a több generáción átívelő felelősségnek, a jövő nemzedékek sorsának, a teremtés megőrzésének, a globális és lokális viszonyának, a lokalitások elsődlegességének

családi rendezettség

itt van helye: a generációkba ágyazódásnak, a belső harmóniának, a családban átadott értékeknek, a értékeknek, a párkapcsolati harmóniának, a család társadalmi beágyazódásának

kommunikációs készség

itt van a helye : értő figyelés, egyszerű fogalmazás, őszinteség, nyitottság, párbeszéd képesség, kulturált viselkedés

intellektuális képességek

itt van a helye : a logikának, a minden oldalról való megvizsgálásnak, az ismereteknek, a holisztikus látásnak, a szakmai ismereteknek, a szakmai gyakorlatnak , az elismeréseknek

ápoltság

itt van helye : a megjelenésnek, az öltözködésnek, a belső és külső rend megjelenítésének

Ez rögtön 10 x 10 = 100 pont lehet

Ezeket a kérdéseket nagyon okosan kell megfogalmazni , civil kurázssal.

És hozzá lehet pl. rendelni egy-egy pályázati jelentkezés feltételéül, vagy egy ember politikai küzdőtérre „engedéséről”. A pozícióhoz lehetne ezt arányítani

Persze rengeteg gyakorlati kérdés felmerül. Van itt tennivaló bőven, de el kell erről indítani a médiákon át egy felelős diszkurzust.

Nem vagyok naív. A politika ma ezt nem igényli. A politika a hatalom gyakorlásáról, megszerzéséről és megtartásáról szól. Az elvek machiavellisták. Saját maguktól semmit nem fognak engedni. Miért tegyék ? A társadalom vagy kikényszeríti ezt , vagy minden marad a régiben . Az a kérdés, akarjuk –e ezt?

A politika ma és holnap is – el akar bennünket altatni. Cirkusszal és kenyérrel. Ne legyen illúziónk : ez munka és sok munka. És lépésről-lépesre lehet csak haladni, először a magunk portáján söpörve.

A nyilvánosság itt sokat jelent. Önmagunk transzparensé tevése (nem kell aggódni elég titkunk marad még) segít bennünket az önfeljesztésben, a kapcsolatokban, az üzleti életben és a nyilvánosság terein. A jó példa ragadós.

A narrációt így nekünk kell irányítani. Kik fogékonyak vagyunk a platoni szóra: az etika gyakorlása által válunk emberré. Emberré, mert „az egyre kevesebb”.

Garay Bandi

planum@vnet.hu

2013. november 25.